

Res d'insòlit en l'evolució fonètica, ben comprensible: *Baldéís* > *Baldéis*, amb el retrocés normal d'accent en hiatus; com en *reïn* > *reïn*, *deïa* > *dèia*, *deïts* > *dèi(t)s*; es passà a *Baldéjs* i en fi *Baldéjs̄*. És clar que un NL d'aquesta forma havia de ser incorporat a la sèrie innumerable dels topònims compostos de *Vall* (*Valldeperes*, *Vall-de-roures*, *Valldevià*, *Valldellou...*): així ho interpretaren els notaris i clergues, escrivint *Valedex*, *Vallexi* o, en compromís amb l'etimològic BALDIGIS: *Vallexages* a. 948. I és ben coneguda la tendència vulgar repetida en la nostra toponímia i onomàstica a assimilar *ǵ* en *ll* (= *ill*): *Valldossera* / *Vall-llosera*, *Baldòria* / *Batllòria*, NP *Baillori* BALDWARI, -A; acabem de veure'n un cas d'ultracorreció en *Valldaura*.

Bona contrapropa de les etimologies és la impossibilitat de trobar-ne d'altres. I no és que no ho hagi intentat. El fet de coincidir amb la *Civitas Fracta* de passat bastant ignot, em duia a imaginar un nom pagà d'estirps romana: VALLIS DEIS SACRA 'vall consagrada als déus' (a la manera de la «fons sacra» virgiliana): imaginació ben arbitrària, per cert, i pitjor, car DEIS per via popular hauria donat **dís* (com SEX > sis); per via culta? però llavors hi ha una cridanera contradicció interna entre nom pagà i cultisme medieval.

Em recordava vagament un nom de document medieval *Vadecelis*, relatiu al paisatge monacal de Vallfogona de Riucorb, i una teoria suggerida per a *Portadeix*, terme de Capçanes; però ací no hi ha 'cel' ni *celis*, i ja acabem de veure que fonèticament tampoc hi ha cap DEUS ni DEIS. En fi, veient la grafia *Vallexi* de 998, pensava en algun derivat del verb EXIRE. No absurd segons mostra un doc. de 1002: «molinario cum rego --- ipsa quarta parte simul cum suo integro *exio* ---» (*Cart. St. Cugat*, III, 22), però no sols fóra arbitrari relacionar-ho amb el nostre problema, puix que no és doc. relacionat amb Mataró ni el Maresme, sinó que per a un mot que significués sortida d'un rec, hi hauria barratge sigui fonètic o morfològic: si s'accentués *exío*, de -IVUM, no sols fóra una formació sense exemple sinó inconciliable amb l'accentuació de *Valldeix* / *Batlleix*; si penséssim en un derivat EXIU a manera de postverbal (a manera de *deix*, reg. *lleixa* etc.), la base EX hauria donat *ē*, no pas *eš*, com en les formes rizotòniques del verb *eixir*: ell *ix*, ells *ixen* etc.

Vall del Bac, V. *Bac* *Vall dels Horts*, St. *Genís de ~*, V. *Hort* *Valldellors*, V. *Vandellòs*

δ)s

VALLDELLOU

Poble de la Llitera, situat a la dreta de la Noguera

Ribagorçana.

PRON. POP.: *baldeļóu* (4 vegades), *báldeļóu*, *baldeļóu*.

MENC. ANT. a. 1129: *Valdeloth* (col.l. Moreau LIV, 3); 1162: *Vallelodis* (Kehr, *Papsturk.*, 377); 1179: *Valle Lodis*; 1237: *Valdelo* (BABL VII, 178).

ETIM.: Certs erudits locals, seguits per Mz.Pidal (*Orig.*, 201), han afirmat que ve de *Val de Lo(b)o*; el darrer compara amb *Valdelobo* (Cáceres), *Valdelobos* (Toledo) i *Valdehubiel* (Soria). La reducció de *lobo* a *lou* potser seria possible a l'Aragó pròpiament dit, però justament *Valldellou*, de tots els pobles de la Catalunya aragonesa, és potser el que parla un català més pur, i es troba separat de la frontera lingüística per bastants quilòmetres de muntanyes. Segui com vulgui la *o* oberta confirma que no hi ha res d'això, i les formes medievals mostren que es tracta, com ja suggeriria la fonètica per si sola, del llatí VALLIS DE LAUDE 'vall elogioble', nom afalagador del tipus de *Vallbonrat*, *Vallbonesta*, *Bell-lloc*, *Puig de la Bellacasa*, port. *Riodonor* etc.

Vall del Tormo, V. *Torm* *Valldemaniu*, V. *Manola* *Vall de Maria*, *Vall de Marta*, V. *Maria* *Valldemia*, V. *Viladami*

δ)t

VALLDEMOSSA, i noms afins

La vila del Nordoest de Mallorca, uns 15 al Nord de Palma, i altres tants a l'Est de Sóller, un poc més terra endins.

PRON. POP. *baldeṃōs̄a*, sento a Sóller, 1953 (XII, 120), amb gentilici *valldemossins*.

MENC. ANT. Figura ja com nom d'un castell sarraí en el moment de la Conquesta, segons el *Rept.* (amb *Iasn*, variant de l'ar. clàss. *ḥiṣn* 'fort' 'ciutatella', enumerat junt amb *Bunyola*, i els de *Canarossa* i de *Sóller*: «*Iazn Moço* et *Buniola*, *Iazn de Canarosa*, *Iazn Suliar* ---» (*Rept.*, Bof., 131, Quadrado, 434); «*Muzo* et *Boniola* et *Manacom* (id. Bof., 133). *Ḥiṣn* fou reemplaçat per *vall*, en ser abolida la fortalesa sarraïna: en la butlla d'erecció del bisbat de Mallorca, a. 1248. *Vallis de Mossa* (Alcover, *BDLC* XIV, 51). En la Crònica de Marsili, encara amb *u*: *Vayldemussa*, cap. 26, ed. Quadrado, p. 49; 1355: «*Valdemussa* --- ville et ballis de *Mussa*» (*EEMCA* V, 694); 1395: *Valldemuça* (*BSAL* II, 108); 1468: *Valldemussa* (*BSAL* IV, 26); 1487: «vila de *Val de Musse*» imprimeix Nicolau Calafat, que era nadiu d'allí (*JMBover*, *Bi. Escr. Bal.* II, 156b); 1497: *Vallis de Muça* (*BSAL* III, 71); 1501; *Vayl de Mussa* (*BSAL* VIII, 185); 1508: *Valdemussa* (*BSAL* VI, 163a); 1614: *Valdemossa* (*BSAL* VI, 167b).

ETIM. Com és ben sabut es tracta del nom d'home àrab *Miṣā*, un dels més corrents entre els àrabs